

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

«1998 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒԼԻՍԻ 17-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՀՈՈՄԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ԳՈՐԾՈՎ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԻՑ 2023 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 24-ԻՆ ԿԱՅԱՑՎԱԾ ՍԴՈՒ-1680 ՈՐՈՇՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

2023 թվականի մարտի 24-ին Սահմանադրական դատարանը, դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննելով «1998 թվականի հուլիսի 17-ին ստորագրված՝ Միջազգային քրեական դատարանի Հռոմի կանոնադրությունում (այսուհետ՝ Կանոնադրություն) ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը, ՍԴՈՒ-1680 որոշմամբ (այսուհետ՝ Որոշում) եզրահանգել է.

«1. 1998 թվականի հուլիսի 17-ին ստորագրված՝ Միջազգային քրեական դատարանի Հռոմի կանոնադրությունում և 1998 թվականի հուլիսի 17-ին ստորագրված՝ Միջազգային քրեական դատարանի Հռոմի կանոնադրության 12-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն Միջազգային քրեական դատարանի իրավազորությունը հետադարձորեն ճանաչելու մասին հայտարարությամբ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Սահմանադրությանը»:

Համաձայն չլինելով Որոշման եզրափակիչ մասի և պատճառաբանական մասում արտահայտված որոշ եզրահանգումների հետ, հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 62-րդ հոդվածի 10-րդ մասը՝ ստորև ներկայացնում եմ հատուկ կարծիք հիշյալ Որոշման վերաբերյալ:

Սահմանադրական դատարանը դեռևս 2004 թվականի օգոստոսի 13-ին «1998 թվականի հուլիսի 17-ին Հռոմում ստորագրված՝ Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության մասին համաձայնագրում (կից հայտարարությամբ) ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործով կայացրել էր ՍԴՈՒ-502 որոշումը, որի համաձայն՝

1. 1998թ. հուլիսի 17-ին Հռոմում ստորագրված՝ Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության մասին համաձայնագրում (կից հայտարարությամբ) ամրագրված այն պարտավորությունը, ըստ որի Միջազգային քրեական դատարանը լրացնում է ՀՀ ներպետական քրեական իրավազորության մարմինները (Կանոնադրության նախաբանի 10-րդ մաս և 1-ին հոդված), չի համապատասխանում Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 91 և 92 հոդվածներին:

2. Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության 105 հոդվածի դրույթներով ստանձնած պարտավորությունները, որոնցով բացառվում է դատապարտված անձանց ներպետական ընթացակարգով ներման իրավունքի և համաներման հնարավորության իրացումը, չեն համապատասխանում Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 40 հոդվածի, 55 հոդվածի 17 կետի, 81 հոդվածի 1-ին կետի պահանջներին»:

Միաժամանակ, որոշման պատճառաբանական մասում Սահմանադրական դատարանը, ելնելով միջազգային իրավակիրառական պրակտիկայից, հնարավոր էր համարել «(...) **ՀՀ Սահմանադրության այնպիսի փոփոխություն կամ լրացում, որը կճանաչի Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրությամբ նախատեսված պարտավորությունները, կամ այդ Դատարանի իրավազորությունը՝ որպես ներպետական դատական համակարգը լրացնող մարմին»:**

2023 թվականի մարտի 24-ի Որոշմամբ Սահմանադրական դատարանը, գտնելով, որ Կանոնադրությամբ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Սահմանադրությանը, արձանագրել է. «(...) Կանոնադրությամբ ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության ստուգման և 2004 թվականի օգոստոսի 13-ի ՍԴՈ-502 որոշման գործի քննությամբ միջազգային պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության ստուգման հանգամանքների միջև առկա է հետևյալ էական տարբերությունը.

ա) սույն գործով Սահմանադրական դատարանի խնդիրն է որոշել Կանոնադրությամբ ամրագրված պարտավորությունների համապատասխանությունը 2015 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրությանը, մինչդեռ ՍԴՈ-502 որոշմամբ

Կանոնադրությամբ ամրագրված պարտավորությունների ստուգումն իրականացվել է դրանց՝ 1995 թվականի Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու նպատակով, և

բ) 2021 թվականի ապրիլի 29-ի ՍԴՈ-1590 որոշմամբ Սահմանադրական դատարանի կողմից Սահմանադրության նախաբանը որպես Սահմանադրության անփոփոխելի դրույթ ճանաչելը հանգեցրել է Կանոնադրությամբ ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության ստուգման ընթացքում կիրառելի սահմանադրական դրույթների նոր ընկալման, ինչը Կանոնադրությամբ ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունն ստուգելու նպատակով Սահմանադրության դրույթները մեկնաբանելու հարցում որոշիչ կարևորություն ունի, և

գ) Հայաստանի Հանրապետությունը Կանոնադրությանը միանում և Կանոնադրության 12-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն հայտարարությունն ընդունում է՝ առանց Կանոնադրության 103-րդ հոդվածին համապատասխան՝ Միջազգային քրեական դատարանի դատապարտած անձանց պատժի կրման նպատակով ընդունելու պատրաստակամության մասին հայտարարություն կատարելու»:

Վերոգրյալի կապակցությամբ հարկ է նշել հետևյալը.

նախ՝ Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-502 որոշման մեջ նշել էր, որ ՀՀ դատական իշխանության համակարգը չի նախատեսում որևէ դրույթ, «(...) որը հնարավորություն կտար միջազգային պայմանագրով լրացնել ՀՀ Սահմանադրությամբ նախատեսված՝ քրեական իրավազորություն իրականացնող դատական մարմինների համակարգը՝ քրեական իրավազորության միջազգային դատական մարմնով»:

Այս առումով անհրաժեշտ է հաշվի առնել, որ 2015 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրության վերաբերելի դրույթները բովանդակային առումով փոփոխության չեն ենթարկվել, մասնավորապես՝ 2015 թվականի խմբագրությամբ սահմանադրական նորմերում չեն իրացվել Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-502 որոշմամբ արտահայտված դիրքորոշումները: Միաժամանակ կարևոր է շեշտել, որ քրեական իրավազորություն իրականացնող դատական մարմինները չեն կարող նույնացվել միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող այլ դատարանների հետ:

Երկրորդ՝ հիմնավորելով Կանոնադրությունում ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը՝ Սահմանադրական դատարանը Որոշման մեջ նշել է. «(...) Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավազրության համակարգը կոչված է ապահովելու, ի թիվս Սահմանադրությամբ ամրագրված այլ արժեքների, նաև Սահմանադրության նախաբանի իմաստով «համամարդկային արժեքների» պաշտպանությունը, որն առաջնահերթությամբ սահմանադրական հրամայական լինելուց բացի՝ նաև *jus cogens* նորմերով պարտավորություն է ցանկացած պետության համար»:

Լիովին համաձայն լինելով այն դիրքորոշմանը, որ Սահմանադրության նախաբանը դասվում է Սահմանադրության անփոփոխելի դրույթների շարքը, այնուամենայնիվ, անհրաժեշտ է հաշվի առնել, որ այդ հանգամանքը չի կարող հիմք հանդիսանալ Կանոնադրությամբ ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության ստուգման ընթացքում կիրառելի սահմանադրական դրույթների նոր ընկալման համար:

Սահմանադրական դատարանի մի շարք որոշումներում արդեն իսկ վկայակոչվել է Սահմանադրության նախաբանը, այդ թվում նաև ՍԴՈ-502 որոշման 14-րդ կետում, որտեղ նշել է. «ՀՀ Սահմանադրությունն իր նախաբանում հավաստում է հայ ժողովրդի հավատարմությունը համամարդկային արժեքներին»:

Բացի դրանից, հարկ է արձանագրել, որ համամարդկային արժեքների լույսի ներքո դիտարկվել է ոչ միայն ՍԴՈ-502 որոշումը, այլ նաև Սահմանադրական դատարանի բազմաթիվ այլ որոշումներ:

Երրորդ՝ Սահմանադրական դատարանն իր Որոշման մեջ նշում է, որ «(...) Միջազգային քրեական դատարանի կողմից ազատագրկման դատապարտված անձի պատժի կրման առնչությամբ պետության՝ Կանոնադրության 105-րդ հոդվածով նախատեսված պարտավորությունն անմիջականորեն չի ծագում Կանոնադրության վավերացմամբ, այլ այն Կանոնադրության Կողմ հանդիսացող պետության կողմից կամընտրաբար ստանձնվող պարտավորություն է (...): Հետևաբար՝ ըստ Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1680 որոշման՝ «(...) Կանոնադրության 105-րդ հոդվա-

ծով նախատեսված պարտավորությունները չեն կարող համարվել Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով միջազգային պայմանագրով «ամրագրված պարտավորություններ», քանի որ դրանք [Կանոնադրության վավերացմամբ Կանոնադրության 105-րդ հոդվածով նախատեսված պարտավորությունները] Հայաստանի Հանրապետության համար չեն ծագելու Կանոնադրության վավերացմամբ, այլ միայն նկարագրված ընթացակարգի արդյունքում կնքվող միջազգային պայմանագրով, որոնք սույն դիմումով քննության առարկա չեն»:

Մինչդեռ հարկ է նշել, որ ՍԴԴ-502 որոշմամբ Կանոնադրության 105-րդ հոդվածով նախատեսված դրույթները համարվել էին ստանձնվող միջազգային պարտավորություններ և միաժամանակ ճանաչվել էին Սահմանադրության 40-րդ հոդվածի, 55-րդ հոդվածի 17-րդ կետի, 81-րդ հոդվածի 1-ին կետի պահանջներին չհամապատասխանող:

Անկախ այն հանգամանքից, թե Կանոնադրության 103-րդ հոդվածին համապատասխան՝ Միջազգային քրեական դատարանի կողմից դատապարտված անձանց պատժի կրման նպատակով ընդունելու պատրաստակամության մասին հայտարարություն արվում է, թե՛ ոչ, Կանոնադրության 105-րդ հոդվածով նախատեսված պարտավորությունները միջազգային պայմանագրով ստանձնվող պարտավորություններ են առնվազն այն մասով, որ Կանոնադրությանը միացող կողմը համաձայնում է այդ դրույթներին, մասնավորապես՝ այն իրողությանը, որ դատապարտված իր քաղաքացիները պատիժը կկրեն Կանոնադրության դրույթներով սահմանված կարգով:

Վերոգրյալը հիմք ընդունելով՝ Սահմանադրական դատարանը, ՍԴԴ-502 որոշմամբ ճանաչելով Կանոնադրության 105-րդ հոդվածով ստանձնվող պարտավորությունները Սահմանադրությանը չհամապատասխանող, նշել էր, որ ներման, ինչպես նաև համաներման իրավունքից կարող են զրկվել «(...) Դատարանի՝ որպես ներպետական քրեական իրավագործության համակարգը լրացնող մարմնի, կողմից դատապարտված՝ ՀՀ ընդհանուր իրավագործության ներքո գտնվող անձինք (...):»:

Ելնելով վերոգրյալից և հաշվի առնելով այն, որ **Կանոնադրության 120-րդ հոդվածի համաձայն՝ Կանոնադրության վերաբերյալ որևէ վերապահում չի կարող**

արվել, գտնում եմ, որ Կանոնադրությունը կարող էր Սահմանադրությանը համապատասխանող ճանաչվել միայն Սահմանադրության մեջ համապատասխան փոփոխություններ կատարելուց հետո:

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԴԱՏԱՎՈՐ**

Ա. ԹՈՒՆՅԱՆ

3 ապրիլի 2023 թվականի